

EXERCİȚIU DE DECRYPTARE A EXPERIMENTULUI ONLINE

Ana PREDA TUDOR*

ONLINE EXPERIMENT DECRYPTION EXERCISE (Abstract)

Personal and professional experience under the sign of the online experiment requires the attempt to decrypt subjectivism, to analyze the impact on the educational process, on the short or long-term effects received by teachers, students, parents and society as a whole from starting from the desire to objectify a special stage that changed our perception and positioning towards the educational system and the place and the role of each individual in contact with it. The analysis of the proposals offered by the guides or digital platforms completes the didactic approach with the virtual perspective in the spirit of the general aspiration towards modernization.

Keywords: *educational process; online school; interactiv classes; SWOT analysis; digital platforms.*

Argument

Studiul de față își propune o analiză cât mai obiectivă a contextului online în care a fost plasată școala în ultima perioadă, în încercarea de a oferi o perspectivă cât mai echilibrată, care să pună în discuție avantajele și dezavantajele provocate de acest experiment impus, raportate la factorii externi care pot să se concretizeze în oportunități sau pot deveni amenințări pentru întregul proces educativ. Plecând de la criteriile analizei SWOT vom încerca să explicăm cum am procedat în situația dată, ce instrumente am folosit și cum putem justifica utilizarea lor astfel încât să decidem ce merită a fi păstrat în continuare, dar și ce aspect al acestui proces a dobândit mai mare consistență în această situație, accentuând fie autonomia elevului în parcursul lui educativ, fie rolul profesorului de facilitator în căutarea și valorificarea informațiilor.

Contextul școlar supus analizei este delimitat de mediul liceal al entității școlare în care-mi desfășor activitatea și aduce în ipoteza de lucru de mai sus perspectiva subiectivă, firească, care va fi decelată cu ajutorul elementelor tehnice din programa școlară – competențele urmărite în cadrul activităților desfășurate, aprecierea acestora în raport cu conținuturile și ponderea dintre rezultatele așteptate și cele atinse.

Experimentul online a debutat în martie trecut cu postarea detașată a suporturilor de curs și a temelor pe rapid sufocata platformă Adservio; a continuat cu deprinderea utilizării Google classroom, ca urmare a creării la școală a conturilor

* Profesor de istorie, Colegiul Național „B.P.Hasdeu” Buzău. E-mail: anatudor2@yahoo.com.

„Studii și articole de istorie”, vol. LXXXVIII, 2020, pp. 102-117.

pentru profesori și elevi în luna aprilie. Descoperirea Google meet și desfășurarea orelor interactive au venit apoi de la sine, marcate doar de ”mofturile” conexiunii la internetul suprasaturat, completate apoi cu parcurgerea mult întârziatului CRED și a altor cursuri exclusive de formare digitală organizate fie de școală sau Casa Corpului Didactic, fie de alți furnizori. Sistemul hibrid, aplicat din septembrie, ne-a adus din nou în contact direct cu elevii noștri, într-o formulă cu jumătăți de clasă care se schimbau la două săptămâni, dar, parcă, și cu jumătăți de măsură profesională, care-ți lăsaus impresia că nimic nu se mai potrivește din ceea ce altădată îți oferea satisfacție. Noua etapă exclusiv online debuta la început de noiembrie și părea mult mai așezată atât prin prisma deja acumulatei experiențe virtuale a elevilor și profesorilor, cât și a prea puțin eficientului experiment hibrid. Chiar și desfășurarea inspecțiilor de orice tip, de grad sau școlare generale, a fost transferată în online, monitorizarea lecțiilor virtuale devenind o necesitate.

Perspectiva analitică

Încercarea de decriptare a subiectivismului cu care fiecare dintre noi se situează față de un moment cu totul aparte din evoluția personală sau profesională mă determină să dezvolt mai sus propusa axă temporară a școlii online cu o atentă analiză SWOT, capabilă să obiectiveze propriile experiențe ca profesor și inspector, în contact direct cu reacțiile elevilor și colegilor.

Punctele tari includ achizițiile episodului online pentru procesul educativ, delimitate în funcție de actorii principali: școală, profesori, elevi.

Întregul sistem a fost obligat să se adapteze, să caute și să găsească soluții, ce-i drept în tempouri variabile, dar, în ansamblu, suficient de rapide. Putem căuta prin istoria noastră evenimente care au marcat schimbări rapide precum revoluții și războaie, putem reflecta asupra lor comparându-le, dar nu putem să nu vedem aici un moment care a stimulat un pas înainte sau un prilej bun de valorificat.

Ce a câștigat școala în această perioadă? Cu siguranță, răspunsul rapid, la îndemână, indică multă tehnologie, fie că s-a completat sau înnoit ceea ce exista deja, fie că s-a achiziționat echipament nou cu fonduri venite de la guvern sau administrația locală. A câștigat și experiență de organizare a formării digitale a profesorilor realizată cu ajutorul propriilor informaticieni. Totodată, a fost pusă în situația de a alege dacă va ține pasul cu lumea în permanentă mișcare sau va rămâne inertă, plasându-se într-un context amenințător care nu-i va provoca desființarea, dar o va lăsa să treacă de toată grozăvia momentului.

Ca profesor, pot considera perioada un mare câștig prin prisma faptului că am putut interacționa cu elevii mei în diferite moduri, unele cu adevărat inedite, având drept exemple nu doar orele propriu-zise, ci și cursurile de dezvoltare personală, activitățile culturale sau cursurile festive de la finalul anului școlar. Nu mi se pare puțin lucru că am reușit să-mi determin elevii să urmeze un curs de public speaking, finalizat cu un concurs sau să participe la sesiuni de orientare profesională oferite de ONG-uri cu profil educațional. La fel cum nu pot lăsa de o parte oferta largă de spectacole de teatru, operă, festivaluri de film, muzică, vizite virtuale prin muzeele

lumii, e sau audiobook-urile cu care i-am asaltat, arătându-le, cu ajutorul circuitelor integrate, o lume largă, pusă la dispoziția lor, dozată în aceste suporturi virtuale, potrivite a le oferi nenumărate lucruri ce pot fi folosite în avantajul lor. Afluența nemărginită a ofertelor și reperelor culturale a fost unul dintre marile atuuri ale perioadei, care trebuia doar direcționată către elevi pentru a transforma călătoriile virtuale în momente de cunoaștere autentice.

Aici își găsește justificarea una dintre schimbările anunțate în ipoteza de lucru – întrucât contactul cu tehnologia a devenit parte intrinsecă a exercițiului profesional zilnic, rolul profesorului de orientare a elevului în hățișul informativ care ajunge la el fără vreun efort s-a accentuat, devenind necesar pentru a discerne între încărcătura științifică reală asociată prezentării și interpretării faptelor istorice și aparența ei.

Această postură, deloc facilă, presupune nu doar mai multă curiozitate și disponibilitate în a explora universul larg al lumii virtuale, ci și readaptarea formatului lecțiilor pentru a vedea ce se potrivește și ce nu din tiparele aplicate la clasă, pentru a căuta și a găsi acele căi de a-i ține pe elevi cât mai aproape de ceea ce trebuie să învețe sau de ceea ce au nevoie să exerseze.

Constatăriile inspectorului școlar lărgesc perspectiva analizei cu oportunitatea observării lecțiilor colegilor în varianta hibrid sau exclusiv online, acoperind toate tipurile de inspecții. Deși lucrurile nu se mișcă peste tot la fel, implicând viteze diferite de reacție și adaptare, descoperi și lecții care folosesc în mod curent aplicațiile Jamboard pentru secvențe de text, Google form pentru teste sau teme de casă interactive, Wordwall, Menti.com, Decision roulette sau Kahoot.com pentru întrebări, jocuri, feedback. Când acestea se regăsesc și la clasele care învață în regim simultan, cu atât mai solide par acumulările perioadei online.

Ce avantaje remarcă elevii?

Partenerii mei educativi din clasele a X-a și a XI-a includ aici siguranța modalității de derulare a cursurilor, flexibilitatea programului, comoditatea și confortul oferit de mediul familial, accesul rapid la informații. Despre învățare spun că-i ajută schemele și exemplificarea vizuală, iar tehnologia le stimulează creativitatea. M-am bucurat să aflu că au valorificat timpul câștigat în scopul dezvoltării personale și a cultivării pasiunilor, aplecându-se asupra lecturii, implicându-se în proiecte noi, care i-au pus în valoare, arătându-le totodată modalități de acțiune și decizie mult mai autonome, generatoare de încredere în forțele proprii, integrate de Sabina în formula *nu trebuie să aștept răspunsuri, ci să învăț să le caut singură*. Analiza lor se adâncește atunci când descoperă diminuarea presiunii și a stresului, chiar și a celui provocat de rigoarea purtării uniformei, acum fiindu-le de ajuns ... pijama.

Acumulările din mediul școlar virtual pot fi căutate și în situații aparent mărunte, legate de atenția elevilor la detaliile chipului profesorului, a ținutei sau a locului din casă de unde se inițiază lecția, reacția lor față de schimbarea background-ului imaginii oferite sau de interesul profesorului asupra imaginii de profil, a identității contului cu care se loghează, a fundalului de cameră, a animalului de companie, chiar a bradului de Crăciun din locuințele elevilor, toate valorizând relația profesor-elev.

Așadar, „școala din sufragerie”, cum inspirat a numit-o Aris, un elev din clasa a 10-a, are valențe cu adevărat moderniste ce vin din economia de timp și spațiu, dar și din confortul fizic și emoțional pe care-l oferă. Ea poate stimula autonomia elevului în conturarea propriului parcurs educațional, așa cum precizăm în ipoteza de lucru formulată în preambulul studiului și, totodată, poate dezvolta un întreg proces de adaptare-readaptare a actului educativ.

Într-o epocă despre care cu toții spunem că se remarcă prin scurgerea rapidă a timpului care parcă, nu ne mai ajunge pentru gesturi obișnuite, faptul că am fost obligați la un sedentarism social, cu reducerea arealului deplasărilor, poate fi considerat un atu. Mulți colegi și mai toți elevii spun că au câștigat mai mult timp pentru ei, pentru a se dedica lucrurilor cu adevărat importante, generatoare de plăceri mărunte, dar în același timp profunde, uitând de distanțele de acasă la școală, de aglomerația fizică sau de cea din parcare de la începutul și sfârșitul cursurilor.

Încă un aspect care ar putea ilustra avantajele perioadei online, cu siguranță discutabil, poate fi contabilizat în dreptul autorităților locale, cel puțin în orașul unde trăiesc, care, profitând de absența elevilor și profesorilor, au făcut economii însemnate la buget pe seama școlilor pe care nu le-au mai încălzit.

Punctele slabe

Cu siguranță, formatul on-line al școlii are și multe neajunsuri. Inventarierea slăbiciunilor lui începe cu inerentele probleme tehnice, generate de o rețea de distribuție suprasolicitată sau care nu acoperă unitar spațiul național, de uzura rapidă a dispozitivelor folosite, de reacțiile fluctuante ale conexiunii și alte aspecte care generează variații accentuate în cotidianul actului educațional și o impresie inconstantă și chiar ineficientă.

S-a adăugat incapacitatea unei părți a corpului profesoral de a se adapta rapid și conștiincios la noua realitate și care aș vrea să cred că nu a fost corelată și cu ceva rea voință, deși au existat suficiente oportunități oferite prin preocuparea ministerului de resort sau la inițiativa ONG-urilor interesate în educație. Cu toate acestea, am întâlnit chiar și în a doua etapă online profesori sprijiniți tehnic de informaticianul unității, care veneau la școală și scriau pe tablă schema lecției pentru că acasă nu s-ar fi descurcat singuri, dar și profesori lacunari tehnic, care aveau nevoie de îndrumare riguroasă. În cazul celor din urmă, constatarea amară a faptului că nu s-au adaptat suficient de mult sau de bine la provocările tehnologice stârnește un amestec de furie și deznădejde. În multe cazuri lecțiile nu au primit nicio tușă de modernitate virtuală, nici măcar cea a manualelor digitale, deși ele pot fi accesate ușor¹ și oferă secvențe dinamice pentru mai bună înțelegere și fixare a cunoștințelor.

Pe acest fundal al lipsei de reacție și al nepăsării s-a suprapus, pe bună dreptate, valul de critici și nemulțumiri venite dinspre părinți și alte straturi sociale, cu atât mai mult cu cât pretențiile lor erau justificate și de faptul că se garantase corpului profesoral o siguranță financiară, care nu s-a regăsit în alte sectoare de activitate.

¹ <https://www.manuale.edu.ro/> (accesat 17.12.2021).

Dincolo de curențele de adaptabilitate tehnică, evoluția impredictibilă a situației sanitare a vulnerabilizat și mai mult actul educațional. Din dorința de a reda contextul cât de cât normal al vieții școlare și al celei cotidiene, în septembrie s-a oferit soluția mixajului de scenarii. Aceasta s-a dovedit rapid ineficientă, accentuând și mai mult clivajele sistemului și aruncând tot mai mult în derizoriu activitatea școlară. Revenirea la exclusivitatea scenariului online o putem considera mai eficientă sau măcar mai coerentă.

Insistând asupra deficiențelor, am putut constata cum interiorul actului educațional a căpătat ridurile neputinței unei învățări temeinice, ale unei evaluări variate și eficiente, care să controleze și să încerce să regleze acumulările de moment sau de etapă. Deși predarea a acoperit materia în cele mai multe cazuri, la timp sau prin recuperări de parcurs, învățarea și evaluarea la clasele care nu trebuiau să susțină examenele de final de ciclu s-a concentrat în prima etapă online pe aplicații rezolvate în clasa virtuală, ascultări punctuale, proiecte, teme, uneori prea consistente, și într-o foarte mică măsură pe teste, care presupuneau ceva experiență de aplicare și monitorizare în timp real. Etapa scenariului hibrid a atenuat puțin aceste sincope, cu prețul fracturii colectivului de elevi și a caracterului unitar pe care învățarea și evaluarea le-ar fi necesitat. În a doua perioadă online profesorii au prins curaj să aplice mai multe teste, să asculte elevii, în acest caz recurgând la artificii variate pentru a limita tendințele frauduloase și să adapteze mai mult exercițiile, astfel încât să fixeze mai bine cunoștințele. La clasa a XII-a învățarea și evaluarea vizau strict acumularea și exersarea cunoștințelor și competențelor specifice examenului de bacalaureat, iar aplicarea testelor de pregătire imprima uniformizarea indusă de tipare.

Analizând efectele online-ului asupra comportamentului fiecărui elev în parte, observi destul de repede că elevii activi sunt aceeași cu cei din clasă, că mulți preferă să rămână rezervați, câteodată chiar și dintre cei vioi odinioară, doar solicitarea profesorului scoțându-i pentru moment din anonim; alții recurg la prezența aparentă, conectați, dar cu camera închisă sau urmărind altceva pe ecranul monitorului, chiar dacă camera e pornită. Diferențele dintre elevii buni, implicați în tot felul de activități și colegii lor mai rezervați se accentuează. Primii profită de timp și devorează cărțile și oportunitățile, iar ceilalți se pierd într-o stare de lehamite și lamentare.

Să nu neglijăm efectele fizice și psihice pe care școala online le generează și le accentuează, de ele plângându-se la unison toți actorii procesului educativ. Iată-i pe elevii mei de liceu conștientizând instalarea dependenței de net și de dispozitivele tehnice și înțelegând pe propria piele efectele acestora asupra sănătății lor. Sesizează pierderea energiei care caracteriza actul de învățare, vorbesc despre ispita confortului propriei case care anulează delimitările dintre mediul de studiu și cel de odihnă, care-i determină să nu poată asocia locuința personală cu predarea și testarea, căci camera e un sanctuar al propriei persoane care nu trebuie invadat nici măcar virtual, „acasă” înseamnă pentru ei, întâi de toate, „spațiu de relaxare”. Așa ajung la senzația repetabilității la nesfârșit a aceleiași zile, care devine o zi infinită, căreia îi asociază chiar și gânduri negre.

Părerile defavorabile nu se limitează doar la sesizarea inconvenientelor spațiului în care s-a mutat școala, ci explorează procesul educativ în ansamblu. Una dintre carențe ar fi dezinteresul profesorilor și al elevilor observat fie în lipsa predării unor cursuri, fie în scăderea sau chiar absența rigorii în evaluare și notare, fie prin tot felul de exagerări. Și continuă să pună degetul pe rană remarcând cum captarea atenției pentru ore e mai dificilă, lucrul acesta contribuind la scăderea capacității de a înregistra o informație nouă, care se datorează și faptului că profesorii folosesc prea puține metode active, făcând astfel interacțiunea profesor-elev mai greoaie, cu atât mai mult cu cât e lipsită de limbajul mimico-gestual firesc, care capătă valoare în învățare. Deși primesc teme mai multe, unele cu termen de oră impus, consideră că rezolvarea lor nu mai este temeinică, exercițiul devenind superficial, la aceasta contribuind atât notele mari obținute fără muncă și fără motivație, cât și, paradoxal, înlocuirea scrisului de mână cu cel tehnoredactat.

Așadar, fie că remarcile lor evoluează într-un registru al simplelor constatări, al senzațiilor induse sau al verdictelor, toate opiniile elevilor mei imprimă perspectiva dezamăgirii, a pierderii de substanță a procesului de acumulare a cunoștințelor, a alterării sistemului educativ, a rupturii cu obișnuita școală clasică, care presupunea și pentru ei mult mai multă trudă și voință. Chiar dacă varianta virtuală câștigă prin formă și imagine atractivă, verdictele de genul *nu o consider școală* sunt de înțeles.

Dacă-i adăugăm în ecuația dezamăgirilor și pe părinți și bunici, riscăm să nu mai vedem luminița de la capătul tunelului. În cazul lor, frustrările și îngrijorările perioadei cumulează și neajunsurile formării copiilor și generează tot felul de reacții, unele controlate, altele disproporționate. Dezechilibrele le-au fost stimulate de condițiile inadecvate de derulare a școlii la distanță, dar și de postura improprie de a fi consultați asupra notării propriilor copii. Obiectiv privind lucrurile, ce ar putea spune orice părinte în această situație? De aceea nu ar trebui să ne mai mire plângerile ajunse la directorii de școală sau la inspectoratele județene asupra notării, un 8 fiind considerat o notă prea mică pentru online.

Macheta analizei noastre solicită și identificarea **oportunităților**. Radiografia traseului virtual arată cât de imperativă este modernizarea sistemului educativ și cât de variate pot fi traseele de acțiune. Unul dintre ele a fost marcat prin suportul financiar venit pe filieră guvernamentală sau prin mecenatul ONG-urilor pentru achiziții sau donații de aparatură. Primul, mai lent, dar acoperind ansamblul unităților școlare, cel de-al doilea, punctual, dar mult mai prompt, reunite într-un efort comun.

Un alt traseu s-a conturat dinspre administratorii platformelor digitale, de la care a venit sprijinul adaptării rapide la susținerea orelor interactive, din martie până în septembrie diferența de operativitate fiind evidentă.

Formarea continuă a profesorilor a evidențiat un alt palier ce trebuia luat în considerare de factorii de decizie din sistem care au conștientizat, sub presiune, necesitatea unei reforme digitale profunde, la firul ierbii, nu doar pe hârtie sau selectivă. Plierea ofertelor de formare la modelul digital a fost extinsă și la nivelul proiectelor educative. Și dacă această șansă a valorificării tehnologiei în sprijinul școlii a fost receptată corect și de către profesori, atunci modernizarea va produce

efecte. Aici cred că putem aduce în discuție oportunitatea trecerii la blended learning², concept care s-a răspândit în ultimii ani și care necesită o analiză amănunțită.

Printre oportunitățile perioadei se înscrie și prilejul oferit părinților sau buniciiilor de a observa direct modul de desfășurare a orelor, unii implicându-se cu trup și suflet în stimularea progresului școlar al copiilor lor, cu toții înțelegând cât de potrivit este suportul pe care-l pot da dascălilor, dar și importanța școlii în formarea individului.

Se adaugă aici necesitatea de a desfășura examenele naționale în deplină siguranță sanitară, lucru ce a stârnit mobilizarea și colaborarea profesorilor și asistenților medicali, conștienți de importanța solidarității comunității în jurul școlii, a școlii în viața copiilor și a societății în ansamblu.

Amenințările tind să se permanentizeze sub forma deselor schimbări din sistem, a nesfârșitei reforme, oricum incompletă. Dar decurg și din limitele enunțate mai sus care, cumulate, își vor pune amprenta asupra unei generații care va asocia la nume extensia Covid și care sună la fel de urât ca acel stigmat social dat altei generații prin apelativul decreteii. Cu siguranță, efectele fizice, psihice, educaționale și sociale ale perioadei constituie veritabile amenințări în cazul prelungirii perioadei de insecuritate sanitară și ele nu vor înceta o dată cu trecerea ei. Vor produce efecte în timp, cu prelungiri a căror întindere și profunzime ne scapă. Se va contura drept amenințare chiar minimalizarea sau exagerarea consecințelor perioadei online asupra copiilor care au interacționat fizic mai puțin, care au uitat sau n-au cunoscut emoția ascultării sau a susținerii tezelor, care au depus mai puțin efort intelectual, care și-au negociat notele cu profesorul, sprijiniți de părinții lor, învățând că orice poate fi contestat, chiar dacă nu te pricepi. Văd o amenințare și în faptul că nu am decât răspunsuri vagi la întrebări reflexive precum: ce vom învăța din această perioadă? Vom analiza suficient încât să includem ce a fost bun și să construim mai departe? Sau ne vom debarasa de reflexul online în dorința de a reveni la normalitate?

Cu siguranță, analiza SWOT propusă poate căpăta noi valențe și particularizări. De aceea am sintetizat-o cu ajutorul unei aplicații³ descoperite în această perioadă și utilizată la clasă.

² <https://www.learnupon.com/blog/what-is-blended-learning/> (accesat 08.01.2021).

³ <https://cloud.smartdraw.com/share.aspx?pubDocShare=2B80AFDEE1E09D0709B3BA151153035A6A9> (accesat 11.05.2021).

Resurse didactice virtuale

Analiza de mai sus suportă completarea perspectivei asupra traseului online cu o încercare de răspuns la întrebarea „cum procedez?”, urmată de prezentarea câtorva soluții puse la îndemâna profesorilor, unele gratuite, altele contra cost, care arată ce instrumente virtuale pot fi utilizate.

Exemplul de mai jos aduce o activitate de învățare care a fost aplicată în scenariul online și ale cărei rezultate pot fi ușor valorificate și în cazul altor teme de conținut decât cea aleasă.

Tema: *Franța napoleoniană* din unitatea de conținut *Statul și Politica* cuprinsă în programa clasei a X-a.

Competențe specifice vizate:

2.2 Alcătuirea planului unei investigații, a unui proiect personal sau de grup utilizând resurse diverse;

2.3 Analizarea factorilor politici, sociali, economici, culturali care alcătuiesc imaginea unei societăți;

2.5 Examinarea consecințelor directe și indirecte ale acțiunii umane;

5.1 Construirea de afirmații pe baza surselor și formularea de concluzii relative la sursele istorice.

Activitatea de învățare: realizarea unor studii de caz asupra unui aspect al epocii napoleoniene aplicând în redactare metoda analitică a cubului, cu etapele ei – descrie, compară, asociază, analizează, aplică, argumentează. Pot fi utilizate informațiile oferite de manual, hărțile istorice, diferitele materiale multimedia sau motoarele de căutare pentru a realiza un portofoliu de imagini, filme, fotografii.

Produsul poate fi realizat în format electronic, se încarcă ca temă în classwork și se prezintă.

Timp de realizare: 2 zile = intervalul dintre cele 3 ore/săptămână din programul clasei a X-a de la profilul filologie-bilingv engleză.

Rezultate așteptate:

- prezentări PPT. sau Prezi prin care elevii pot consolida informațiile despre epoca napoleoniană și despre personalitatea lui Napoleon;
- analiza implicațiilor faptelor conducătorului asupra societății franceze.

Evaluarea activității se realizează pe baza prezentării produselor, a gradului de aplicare a reperelor cerute de metoda cubului, a menționării indicațiilor bibliografice.

Dintre rezultatele obținute amintim:

- a) jocul de rol conceput ca o discuție între doi camarazi de arme din Marea armată a lui Napoleon pe baza hărții care reconstituie traseul dus-întors în Rusia.
- b) banda desenată, cu country balls drept personaje care reprezentau statele implicate în „bătălia celor 3 împărați”.

Impactul: analizând cele două exemple, remarcăm nu doar creativitatea, ci și faptul că sunt valorificate toate cerințele fațetelor cubului: se descrie bătălia sau traseul, se asociază contextul în care se desfășoară evenimentul istoric ales, se aplică pe harta istorică, se compară cu alte acțiuni derulate în aceeași perioadă napoleoniană și se argumentează impactul asupra societății pe termen scurt și lung. Aplicabilitatea celor două rezultate se extinde și în cazul altor teme care implică confruntări militare.

Activitatea se poate desfășura la fel de bine față în față, însă derularea online a întregii lecții stârnește concentrarea atenției și a creativității elevului asupra produsului digital care, în această situație, trebuie evidențiat doar în manieră virtuală.

Pentru a ilustra instrumentele care pot fi utilizate online, am ales un ghid și două platforme – Mozaik⁴ și Livresq⁵, iar analiza lor ne poate lămurii ce se potrivește și ce nu fiecărui stil didactic.

Sub un titlu generos, apărut la jumătatea lunii aprilie a anului trecut, compendiul de lecții *Călătorim de acasă – repere istorice și culturale. Ghid cu recomandări de activități practice, creative și interactive la disciplina Istorie*⁶ propune, sub semnătura a 16 profesori de istorie din Iași, în două secțiuni de istorie universală și istoria românilor, o serie de activități interactive cu extensii de vizitare, colecții, platforme educaționale și spații virtuale grupate în ceea ce autorii au gândit drept resurse educaționale adaptate utilizării în perioada online, menite a-i plasa pe elevi în situații inedite pe care doar răsucirea cheii #călătorprinIstorie le-o putea oferi.

La secțiunea de istorie universală ghidul conține șapte propuneri pentru clasa a V-a, cinci pentru clasa a VI-a, patru pentru clasa a VII-a, cinci pentru clasa a IX-a, șase pentru clasa a X-a și trei pentru a XI-a, însoțite de 51 de propuneri de surse de documentare, cu conținutul prezentat succint și trei instrumente de lucru cu scop explicat. La secțiunea de istorie a românilor sunt propuse 6 activități pentru clasa a VIII-a și 4 pentru clasa a XII-a, urmate de 17 surse de documentare și rolul lor.

Am ales pentru exemplificare aplicația pentru clasa a X-a, *Adolescenții în timpul marilor conflagrații militare* a cărei structură este conturată sub forma unor întrebări care evidențiază scopul, produsul ce urmează a fi realizat, materialele necesare, sursele de documentare care pot fi utilizate, tema din programa școlară pe care se pliază, precizarea achizițiilor informaționale și practice în urma rezolvării sarcinii, sugestii de realizare și îndemnul de a împărtăși părerea cu autorii după aplicare. De remarcat că sursele de documentare fac trimitere și la manualul de clasa a X-a și la site-uri care să aducă copiilor un plus de informație, dar și de orientare în realizarea temei. Acest format acordă libertate elevului în organizarea propriei cercetări, având la îndemână reperele necesare și contribuind astfel la formarea unor deprinderi utile pe termen lung.

Așadar, avantajele utilizării ghidului se regăsesc în modelele de aplicații foarte bine structurate, cu indicarea pașilor de urmat pentru ca elevii să ajungă la performanța organizării propriei cercetări, în solicitarea de a împărtăși experiența exercițiului cu autorii și în multitudinea surselor de informație puse la dispoziție.

Cum am folosit acest ghid?

Am descoperit sugestii interesante și am îmbinat câteva în aplicația de mai jos, utilizând o parte din sursele la care face trimitere.

Tema *Holocaustul* din unitatea de conținut *Marile conflicte ale secolului XX* cuprinsă în programa clasei a X-a.

⁴ <https://www.mozaweb.com/ro/> (accesat 15.05.2020).

⁵ <https://library.livresq.com/> (accesat 18.01.2021).

⁶ http://isjiiasi.ro/documente/activitati%20extrascolare/Ghid%20istorie_Calatorim%20de%20%20acasa.pdf, (accesat 26.04.2020).

Competențele specifice vizate:

1.2 Formularea de argumente referitoare la un subiect istoric;

2.1 Recunoașterea și acceptarea perspectivelor multiple asupra faptelor și proceselor istorice utilizând surse istorice diverse; construirea unor mesaje publice pe o temă dată, realizarea unor studii de caz;

2.5 Examinarea consecințelor directe și indirecte ale acțiunii umane;

2.7 Utilizarea surselor de istorie orală.

Activitatea de învățare: Pornind de la dezbaterile contextului istoric, a surselor scrise, audio-video, a mărturiilor orale, elevii primesc sarcina de a realiza un produs care să reunească cunoștințele acumulate în forma unui material jurnalistic pentru radio sau televiziune, a unui studiu de caz, a unei pagini de ziar sau a unei benzi desenate.

Produsul poate fi realizat prin mijloace clasice sau în format electronic și se prezintă utilizând turul galeriei.

Timp de realizare: 1 săptămână

Materiale online care pot fi consultate: documentarul Holocaustul uitat⁷, mărturiile ale supraviețuitorilor – Iancu Țucărman; lecțiile de istorie altfel de pe site-ul INSHR „Ellie Wiesel”⁸; sursele menționate în ghid – Preserving Jewish Memory – Centropa⁹, Yad Vashem – The World Holocaust¹⁰, Muzeul Holocaustului din Washington¹¹.

Rezultate așteptate:

- exersarea capacității de sinteză;
- este stimulată gândirea critică și analiza complexității comportamentelor umane în situații dificile;
- este încurajată empatia și imaginația elevilor, dar și abilitățile literare, digitale sau grafice.

Evaluarea activității se realizează pe baza prezentării produselor și a indicațiilor bibliografice.

Rezultate obținute: o carte despre Holocaustul în România ale cărei coperti au fost intenționat aranjate astfel încât să sugereze trecerea timpului; un film de 4 minute care valorifică imaginile găsite la diferite adrese de căutare, peste care s-a suprapus comentariul elevului; câteva afișe; o pagină de ziar și povestea călătoriei în timp a câtorva elevi hasdeeni în perioada când școala a fost transformată într-un lagăr temporar pentru evrei.

Impactul: Fiecare dintre produsele realizate are ceva original, punctând fie prin imagine, fie prin relevanța informațiilor folosite. Activitatea poate fi realizată în toate cele trei scenarii: online, hibrid și față în față. Experiența mea s-a desfășurat online, utilizând platforma Google classroom. Inconveniente pe care l-am resimțit au fost

⁷<https://www.bing.com/videos/search?q=Holocaustul+uitat&docid=608045843653460491&mid=E551F882F70263C63DC9E551F882F70263C63DC9&view=detail&FORM=VIRE> (accesat 20.04.2020).

⁸ www.inshr-ew.ro/portfolio-item/lectiadeistoriealtfel/ (accesat 03.05.2020).

⁹ www.centropa.org (accesat 04.05.2020).

¹⁰ www.yadvashem.org (accesat 06.05.2020).

¹¹ www.ushmm.org/learn/holocaust (accesat 05.05.2020).

legate de lipsa relaționării apropiate cu elevii care, în mod normal, ar aplauda în clasă pentru o realizare deosebită sau ar adresa spontan întrebări suplimentare, dar și insatisfacția generată de faptul că nu puteam atinge sau privi mai de aproape produsele realizate de elevii mei de la profilul Științe sociale.

Dintre cele două platforme anunțate mai sus, ne vom opri acum la *Livresq*¹², care conține patru pagini cu lecții de istorie pentru clasele IV-XII, fără o ordine prestabilită, cu teme diferite de istoria românilor și istoria universală din programa școlară pentru gimnaziu și liceu.

Pentru că oferta este diversă, am deschis spre analiză lecția interactivă *Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu* pentru clasa a VI-a. Lecția¹³ are un cuprins alcătuit din 3 părți:

a) *Lumea cunoscută de europeni în Evul Mediu* se dezvoltă prin intermediul a două imagini care arată modalitățile de reprezentare și înțelegere a lumii de către oamenii acelor vremuri, urmate de o sugestie de aplicație. Alături de explicațiile profesorului, imaginile sunt potrivite, dar nu sunt însoțite de precizarea documentului și a locului de origine care ar putea stimula dezvoltarea unei alte povești de împărtășit cu elevii și căutări noi pentru curioși.

b) Secvența *Călători și exploratori în Evul Mediu* derulează liniar informații și imagini cu vikingii, cu călugărul franciscan Giovanni del Carpine, a cărui călătorie în Asia este ilustrată pe o hartă prea mică, care nici nu poate fi mărită. Călătoria e completată de un alt călugăr franciscan William de Rubruck, apoi de Marco Polo ale cărui impresii de călătorie se pot desprinde dintr-un fragment din binecunoscuta "Carte a minunilor", urmat de o aplicație inserată ce trimite la un videoclip privat care necesită conectare separată și pe care calculatorul meu nu a deschis-o, fără a avea o indicație de site de unde să poată fi descărcată sau accesată separat de lecția propusă. Ultimul explorator este Ibn Battuta, iar traseul călătoriilor sale este descris cu ajutorul unui filmuleț animat de 2 minute, foarte potrivit pentru vârsta elevilor de clasa a VI-a și chiar pentru cei de clasa a IX-a, care reiau tema, cu atât mai mult cu cât inserția îți permite vizualizarea pe ecran complet. Nici aici nu găsim precizarea sursei de proveniență, pe care o intuiești abia la finalul filmulețului. Această parte de lecție se încheie cu câteva întrebări cu răspuns la alegere.

c) *Cauzele marilor descoperiri geografice* sunt grupate pe categorii, cu o hartă care nu indică ceea ce transmite, cu două imagini și un captivant joc cu cărțițe care ridică cartonașe cu o parte din informațiile din lecție pe care trebuie să le validezi sau nu. Jocul nu oferă un feed-back concret și nu beneficiază de mențiunea sursei de proveniență.

Dincolo de lipsa semnelor de punctuație sesizată în mai multe părți de lecție și de faptul că webgrafia nu e ordonată conform inserărilor în lecție, ceea ce face dificilă căutarea surselor, lecția e interactivă într-o proporție echilibrată și poate fi folosită ca atare sau adaptată, dar trebuie, cu siguranță, continuată cu descoperirile geografice concrete.

¹² <https://library.livresq.com/browse/public&search=istorie> (accesat 16.01.2021).

¹³ <https://library.livresq.com/details/5f47d6be939852e12df05a89> (accesat 29.01.2021).

Curiozitatea m-a împins să mă uit și peste o lecție pentru clasa a XII-a – *Constituțiile României*¹⁴, care începe cu enumerarea actelor cu rol constituțional și cu categorisirea constituțiilor într-o formulă lentă de prezentare menită a facilita intervențiile profesorului și ale elevilor. Prezentarea amănunțită, realizată liniar, în coloane, a primelor documente cu valoare constituțională este urmată de imagini ale copertilor de document sau ale personalităților epocii. Ca aplicație este propusă o sursă din Florin Constantiniu despre Constituția Cărvunariilor, care solicită completarea celor trei spații lacunare din text cu răspunsuri deja pregătite. Ideea e bună, dar invită doar la un exercițiu superficial. Se realizează apoi fixarea cunoștințelor doar cu patru întrebări cu răspuns la alegere.

Prezentarea Constituției din 1866 debutează cu fotografia lui Carol și cu imaginea textului original scris de mână, urmate de precizări legate de adoptarea, caracterul și structura constituției și de un set de șase întrebări care să fixeze cunoștințele. Enunțarea și detalierea principiilor constituționale trimit la alte trei întrebări ale căror răspunsuri trebuie doar inserate în text. Limitele constituției, sistemul de vot, modificările și importanța constituției permit exercițiul de fixare prin cerința de ordonare cronologică a șapte itemi. Din păcate, lipsa diacriticelor și a semnelor de punctuație este vizibilă.

Constituțiile interbelice au, la rândul lor, pozele celor doi monarhi care le-au girat și sunt prezentate liniar, în coloane, ca o invitație la comparație, aceasta devenind evidentă prin exercițiul de aprofundare unde se folosește aceeași formulă a textului care solicită alegeri de răspuns.

Tiparul comparativ se aplică și constituțiilor comuniste, cu aceeași asociere foto a celor doi conducători, cu semne de punctuație poziționate greșit, dar cu inserția linkului ce trimite la cele 5 minute de istorie ale profesorului Adrian Cioroianu, care explică amploarea cultului personalității, menționarea sursei făcându-se chiar în lecție.

Axa cu derulare orizontală reamintește clasificarea constituțiilor și o anunță pe cea din 1991, care are o prezentare succintă. Sub forma unor benzi care pot ascunde sau dezvălui specificul votului în cazul fiecărui act fundamental, se facilitează repetarea și fixarea acestui tip de informație pentru ca, prin ultima cerință, cu adevărat interesantă, să se solicite o completare sau o corectură a actualei constituții ca exercițiu de reflecție.

Lecția în ansamblu nu imprimă prea multă interactivitate, fiind aproape exclusiv teoretică, de înțeles în clasa a XII-a, dar câștigă prin invitația la comparație, care formează abilități de sinteză, reflecție și analiză. Am utilizat-o drept suport de învățare pentru elevi la clasele cu profil real, cu o singură oră pe săptămână.

Avantajele utilizării platformei se regăsesc în lecțiile gata concepute pentru un subiect anume, promovarea unui tipar cu precădere clasic de predare-învățare, potrivit aproape în orice context.

Dezavantaje reies din gradul relativ mic de interactivitate, din tipurile de aplicații propuse care valorifică, cu precădere, capacitatea de identificare, reținere și

¹⁴ <https://library.livresq.com/details/5f82f5feef8cf02caa080588> (accesat 29.01.2021).

asociere a informațiilor și mai puțin pe cele din registrele superioare de învățare care presupun argumentare, analiză, abordări din perspective multiple, formularea unor judecăți de valoare. Nivelul de adresabilitate acoperit de lecțiile propuse este unul mediu, diversitatea propunerilor este redusă, iar lipsa unei ordini prestabilite în cadrul secțiunii dedicate istoriei de pe această platformă solicită eforturi suplimentare de căutare.

Circuitul printre ofertele digitale pentru istorie se oprește și la spectaculoasa **platformă Mozaik**, creată de vecinii noștri unguri. Biblioteca media conține 300 de animații 3D într-o paletă variată care-ți arată o peșteră paleolitică și o temniță medievală, șurubul lui Arhimede și mașinile romane de asediu, lupta Țărilor de Jos cu marea din secolul al XVII-lea, presa lui Gutenberg de la Mainz, dar îți deschid și ușa atelierului lui Galileo Galilei pentru a descoperi diferite instrumente, microscopul, compasul geometric și militar, termometrul și luneta create de acesta.

Biblioteca adăpostește și cinci tipuri de instrumente și jocuri, dar și 74 video care te invită să descoperi mitul labirintului, universitățile medievale, mănăstirile, greutățile iobăgiei, dar și istoria vaccinurilor. Războiul de 100 de ani e sintetizat în 4,05 minute, folosindu-se o animație care așează pe harta Franței cele mai importante bătălii. Descoperim în bibliotecă un singur fișier audio cu Corul sclavilor din opera Nabucco de Verdi și 343 de imagini care pot fi rotite pentru a asigura o mai bună prezentare.

Sunt 19 lecții digitale¹⁵ create pentru istorie, din care am ales pentru prezentare *Revoluția industrială și consecințele ei*¹⁶. Ponderea imaginilor, a materialelor video, a animațiilor 3D e covârșitoare, cu atât mai mult cu cât e completată cu trei statistici și patru tabele cu proporții, având atașate și 25 de suplimente asociate temei. Structura lecției cuprinde explicația termenului revoluție industrială, perioada de timp ilustrată printr-o axă cronologică care evidențiază momentul 1780, arealul geografic de pornire și extindere marcat pe hartă, factorii declanșatori, modul de funcționare a motorului cu aburi cu ajutorul unui 3D, însoțit de cerința așezării în ordine a celor mai importanți pași ai procesului și de sugestia video de a realiza propriul motor cu aburi; nu sunt ignorate realizările pe care le-a stimulat, iar pentru descoperirea lor a fost pregătit un test care se aplică în perechi. Consecințele pe care le-a generat pot fi extrase din trei animații 3D și din statisticile propuse pentru a le include într-o listă a efectelor pozitive și negative. Potrivite pentru mai buna înțelegere a temei și a perioadei sunt și aplicațiile pe baza surselor care prezintă munca copiilor în mine și părerea defavorabilă despre urmările procesului istoric studiat. Interesantă apare și modalitatea de verificare a cunoștințelor care, dincolo de testul propus, extinde evaluarea și asupra părinților și prietenilor, corectarea eventualelor greșeli căzând în sarcina elevilor.

Concluzia care se impune este aceea că, deși lecția nu poate fi parcursă într-o oră, ea stârnește atenția și curiozitatea elevilor, le stimulează capacitatea de auto-evaluare, facilitând totodată munca profesorului.

¹⁵ <https://www.mozaweb.com/ro/lexikon.php?cmd=getlist&let=MICROCURRICULUM&sid=TOR> (accesat 05.05.2020).

¹⁶ Predare și învățare Digitală Mozaik (mozaweb.com) (accesat 05.02.2021).

Platforma Mozaik oferă și o aplicație¹⁷ care utilizează hărțile animate sau mute, crearea testelor personalizate pe baza acestora, putându-se stabili un timp limită pentru rezolvarea lor și afișarea rezultatului corecturii. Această oportunitate rămâne a fi verificată, la fel ca și cea a cărților inteligente 3D, de vreme ce platforma limitează accesările gratuite și condiționează posibilitățile de a o folosi integral de plata unui abonament.

Evaluând avantajele utilizării platformei Mozaik reținem impactul covârșitor al aspectului vizual concretizat într-o varietate mare de materiale – animații, instrumente, jocuri, hărți, materiale video, menit să ofere un plus de ilustrație lecțiilor de istorie. Posibilitatea de găsi resurse și de a le folosi la istorie în secțiunile dedicate altor discipline este mare, ceea ce accentuează curiozitatea și tentația profesorului și a elevului de a explora tot mai mult oferta platformei.

Dezavantajele vin din faptul că, deși oferta este generoasă, trebuie operată o selecție riguroasă a materialelor care pot fi folosite în timpul orei propriu-zise. Se adaugă limitarea accesului gratuit care este condiționat fie de plata unui abonament, fie de încheierea cu școala a unui protocol de folosire a platformei.

Concluziile care se impun se concentrează în jurul întrebării „ce putem valorifica din formatul online în activitatea față în față”?

Răspunsul spontan indică facilitatea tehnică oferită atât de platformele G-Suite care au susținut efectiv derularea orelor online, cât și a celor care oferă instrumente didactice utile. În cazul primelor, posibilitatea de a încărca materiale și teme, de a conecta elevul rămas acasă din motive obiective cu clasa sunt doar două dintre câștigurile aduse.

Pentru cele care oferă instrumente de lucru, selecția o face profesorul în funcție de propriul stil și de exigențele elevilor. Cu siguranță modelul clasic, monoton, de redare simplă a informațiilor nu se mai poate regăsi pe scară largă. E nevoie de o schimbare care să permită ilustrarea cât mai densă a informațiilor cu tot felul de materiale și aplicații care să absoarbă atractivitatea spațiului virtual în actul didactic. Profesorul va trebui să facă pasul către postura în care rolul său va evolua către orientarea elevului într-o lume asaltată din toate părțile de informații, pentru care trebuie să găsească chei de decodare și îndepărtare a ceea ce numim tot mai des „fake”.

Putem păstra de asemenea, aplicațiile digitale realizate de elevi și încărcate pe platformă, reunite în colecții de către ei, pentru ei, care se pot folosi ca instrumente de lucru la alte clase. Cred că așa vom întreține autonomia în coordonarea propriului parcurs educațional pe care au câștigat-o în această perioadă.

Iar exercițiu necesar și firesc de decriptare a experimentului școlar online trebuie să continue tocmai pentru mai buna înțelegere și analiză a etapei, pentru a cântări suplimentar avantajele și dezavantajele, dar și la ce renunțăm, pentru a putea păstra doar ceea ce ne-ar servi pentru atingerea mult doritului echilibru profesional.

¹⁷ Predare și învățare Digitală Mozaik (mozaweb.com) (accesat 04.02.2021).

Referințe

- Blended learning. Accesibil online la <https://www.learnupon.com/blog/what-is-blended-learning/> (accesat 08.01.2021).
- Călătorim de acasă – reperi istorice și culturale. Ghid cu recomandări de activități practice, creative și interactive la disciplina Istorie. Accesibil online la http://isjiasi.ro/documente/activitati%20extrascolare/Ghid%20istorie_Calatorim%20de%20%20acasa.pdf, (accesat 26.04.2020).
- Documentarul Holocaustul uitat. Accesibil online la <https://www.bing.com/videos/search?q=Holocaustul+uitat&docid=608045843653460491&mid=E551F882F70263C63DC9E551F882F70263C63DC9&view=detail&FORM=VIRE> (accesat 20.04.2020).
- Istorie învățământ liceal, Reperi metodologice pentru consolidarea achizițiilor anului școlar 2019-2020 Accesibil online la https://educatiaincontinua.edu.ro/upload/1599245630_Istorie_Liceu_Capita%20-%20EDP_fb%20Capita.pdf, (accesat 11.10.2020).
- Lecția interactivă *Călătoriile și percepția spațiului în Evul Mediu* pentru clasa a VI-a. Accesibil online la <https://library.livresq.com/details/5f47d6be939852e12df05a89>, (accesat 29.01.2021).
- Lecția *Constituțiile României* pentru clasa a XII-a. Accesibilă online la <https://library.livresq.com/details/5f82f5feef8cf02caa080588>, (accesat 29.01.2021).
- Lecția digitală *Revoluția industrială și consecințele ei* pentru clasa a X-a. Accesibil online la <https://www.mozaweb.com/ro/user.php?cmd=login>, (accesat 05.02.2021).
- 12 lecții despre Uniunea Europeană. Accesibil online la https://issuu.com/europedirectbucuresti/docs/12_lectii_despre_europa, (accesat 08.10.2020).
- Manuale digitale pentru istorie. Accesibil online la <https://www.manuale.edu.ro/>, (accesat 17.12.2021).
- Mozamap. Accesibil online la <https://www.mozaweb.com/ro/mozamap>, (accesat 04.02.2021).
- Muzeul Holocaustului din Washington. Accesibil online la www.ushmm.org/learn/holocaust, (accesat 05.05.2020).
- Platforma digitală Mozaik. Accesibil online la <https://www.mozaweb.com/ro/>, (accesat 15.05.2020).
- Platforma digitală Livresq. Accesibilă online la <https://library.livresq.com/>, (accesat 18.01.2021).
- Povești de viață din timpul Holocaustului. Accesibil online la www.inshr-ew.ro/portfolio-item/lectiadeistoriealtfel/ (accesat 03.05.2020).
- Preserving Jewish Memory – Centropa. Accesibil online la www.centropa.org, (accesat 04.05.2020).
- Yad Vashem – The World Holocaust. Accesibil online la www.yadvashem.org, (accesat 06.05.2020).